

Kolppanan opettajaseminaari 150-vuotias

Toivo Flink

Suomalaisten sivistyshistoriassa Jyväskylän opettajaseminaarilla on erityinen merkitys. Tänä syksynä sen toiminnan aloittamisesta tuli kuluneeksi 150 vuotta. Harva tietää, että Inkerinmaalla, lähellä Hatsinaa, Pienen Kolppanan kylässä toiminut opettajaseminaari avasi ovensa samana syksynä vuonna 1863. Kummankin oppilaitoksen syntymisen taustavaikuttajana oli Pietarissa opettajana ja pappina vuosina 1846–1858 toiminut Uno Cygnaeus.

Avainsanat: Inkerinsuomalaiset, sivistys, Kolppanan opettajaseminaari, suomen kieli.

Koska Inkerinmaan papit tulivat Suomesta, he muodostivat Suomen ja Inkerin suomalaisten välisen henkisen siteet. Kolppanan opettajaseminaarin syntyyn vaikuttaneet tapahtumat liittyivät Suomeen ja Inkerinmaahan, lähinnä sen suomalaisten pappien ajamaan kouluhankkeeseen. Tämän teki mahdolliseksi Venäjän evankelis-luterilaisten seurakuntien keskinäisen apukassan perustaminen. Keisari vahvisti sen säännöt 8. elokuuta vuonna 1858.

Pienen Kolppanan kylä valittiin seminaarin paikaksi sijaintinsa vuoksi keskellä Inkerinmaata Lisäarvoa sijainnille toi jo Paavali I:n aikana vuodesta 1782 toiminut maakunnan vanhin koulu. Sitä oli tarkoitus käyttää harjoituskouluna. Venäjän evankelis-luterilaisten seurakuntien keskinäinen apukassa myönsi rahaa seminaarin rakentamiseen ja sen toiminnan ylläpitämiseen. Rakennustöihin ryhdyttiin keväällä 1863, ja seminaari avattiin 4. syyskuuta 1863. Ensimmäiseen oppilasryhmään hyväksyttiin 13 poikaa. Uusia oppilaita otettiin sisään edellisen ryhmän valmistumisen myötä. Oppilaiden elämäkertatiedot kuvineen löytyvät seminaarin 50-vuotisjuhlamatrikkelista, joka sisältää muutakin harvi-

FT, dosentti Toivo Flink toimii Siirtolaisuusinstituutin verkostotutkijana.

naista tietoa seminaarista ja sivistystoiminnasta Inkerinmaalla. Vuonna 2013, kun seminaari perustamisesta tuli kuluneeksi 150 vuotta, matrikkeli ilmestyi myös venäjänkielisenä pietarilaisen Gjöll-kustantamon julkaisemana.

Johtokunta valitsi seminaarin ensimmäiseksi johtajaksi ylioppilas Fredrik Oskar Groundstroemin. Hän syntyi Inkerinmaalla Kattilassa 1835. Hänen isänsä Juhana Josef toimi siellä kirkkoherrana. Äiti Engla, o.s. Ekbom, oli Helsingin Aleksanterin yliopiston rehtorin Th. Reinin tati. Fredrik Oskar kirjoitautui yliopistoon 1854. Muutaman vuoden kuluttua hän jatkoi opintojaan stipendiaattina Moskovan yliopistossa. Ennen valintaansa Kolppanaan hän oli Pietarin ruotsalaisen seurakunnan Pyhän Katarinan kirkkokoulun opettajana. Groundstroem toimi seminaarin johtajana kuolemaansa asti vuonna 1879.

Koulutuksen haasteita

Ensimmäiset opettajat valmistuivat seminaarista vuonna 1866. Venäjän kunnalliset koulut olivat tuolloin vasta muotoutumassa. Niinpä inkerinsuomalaiset opettajat saivat pitää koulua oman harkintansa mukaan. Kun ensimmäisiä venäläisiä kansakoulun-tarkastajia tuli tutustumaan suomalaisten opettajien toimintaan, heillä olikin ihmettelemistä. Kansa-

koulutarkastajat ylistivät näitä kouluja – niissä kun opetettiin myös venäjän kieltä. Inkerinmaan luterilaisen maalaisväen tarve pitää kiinni äidinkielisestä opetuksesta kasvoi, joskin hitaasti. Varakkaammat ja valveutuneemmat talonpojat kouluttivat lapsiaan Suomessa. Ensimmäisiä korkeakoulusivistyksen saaneita inkeriläisiä olivat Pietari Jamalainen ja Mooses Putro. Jamalaisesta tuli oikeustieteen maisteri Helsingin Aleksanterin yliopistossa. Mooses Putro valmistui Keisarillisen Venäjän musiikkiseuran Pietarin keisarillisen konservatorion urkuluokalta.

Inkerinsuomalaiset opettajat pitivät yhdessä pappien kanssa tärkeän koulukokouksensa Lempäälässä 1882. Kokouksessa laadittiin uskonnon opetuksen lisäksi suomenkielinen aineopetusohjelma, johon sisällytettiin myös Inkerin historian oppijakso.

Kolppanan seminaarin merkitys kansalliselle sivistystoiminnalle tuli esiin ensimmäisen keran edesmenneen johtaja Groundstroemin kuolinpäivänä pidetyssä muistotilaisuudessa 6. syyskuuta vuonna 1888. Tilaisuudessa puhunut kirkkohera Otto Rokkanen piti erityisen merkittävänä sitä, että seminaarin toiminnan, koulunkäynnin ja vuodesta 1870 ilmestyneen suomalaisen sanomalehden ansiosta Inkerin suomalaiset alkoivat ymmärtää kansallisen arvonsa. Rokkasen puheen päätyttyä laulettiin seminaarin entisen oppilaan Mooses Putron sanoittama ja säveltämä laulu, josta on tullut inkerinsuomalaisten kansallislaulu. Nouse Inkeri julkaistiin sensuurisyytistä nimellä Nouse kansani. Kappale ilmestyi ensi kerran Putron laulukokoelmassa 1899. Paavo Rääkkönen, hänkin seminaarista valmistunut, teki siihen toisen säkeistön vuotta myöhemmin.

Seminaarin täyttyessä 25 vuotta oli siitä valmistunut yli 70 opiskelijaa. Matrikelin mukaan heistä opettajina oli toiminut noin viisikymmentä. Seminaari tasapainotteli jatkuvan vararikon ja sulkemisuhan partaalla. Se toimi sisäasiainministeriön valvonnassa, mutta tämä ei kuitenkaan puuttunut seminaarin toimintaan. Vuonna 1891 seminaari siirtyi opetusministeriön valvontaan, ja muutos tuntui heti. Ministeriö ryhtyi painostamaan seminaarin johtokuntaa tarkoituksena muuttaa oppilaitoksen sääntöjä. Painostus onnistuttiin torjumaan, mutta se jatkui vuoteen 1917 asti.

Inkerinmaan suomenkieliset koulut pysyivät toimintansa alkuvuosina varakkaimpien talonpoikien

hyväntekeväisyyden varassa. He tarjosivat opetus-tilat ja maksoivat opettajan palkan. Koulut olivat kiertäviä. Oppikirjoja ja opetusvälineitä ei ollut, niitä kun ei juuri ollut seminaarissakaan. Vuosien mittaan luterilaisiin seurakuntiin hankittiin koulurakennuksia. Ne toimivat kunnan valvonnassa, mutta opettajien palkka kertyi pääosin kuntalaisten koulumaksuista. Leipä ei ollut leveä, niinpä monet opettajat harjoittivat sivuelinkeinoja tai vaihtoivat alaa.

Opettajat olivat ehdottaneet koulujen toiminnan tueksi maalaisväen itseverotusta kolmesta viiteen kopeekkaa vuodessa. Opettajien arvovalta ei kuitenkaan riittänyt innostamaan talonpoikia. Opettajat toivoivat apua papeilta. Koska kunnan hallinto ei sallinut pappien osallistua koulun toimintaan, tästä muodostui papeille arvovaltakyseminen, joka etäännytti opettajat ja papit toisistaan.

Opettajien ja pappien toiminnan lähtökohtana oli kansan varallisuuden edistäminen, kohtuuttoman viinankäytön lopettaminen, mm. perustamalla raittiusseuroja. Odotuksena oli maalaisväen itse-tunnon kohottaminen. Tämän puolestaan tuli nostaa opetuksen arvostusta talonpoikaisväen keskuudessa ja saada enemmän lapsia kansakouluun. Kansakoulua tukivat esiopetus, kiertokoulut ja rippikoulut, joiden tasoa piti myöskin kohottaa. Kansakoulun alennustila antoi aihetta miettiä niiden muuttamista kirkkokouluiksi. Niitä kaavailtiin yhtä pakollisiksi kuin rippikoulukin. Laskettiin, että lahjakkaimpia oppilaita olisi menestyvistä kansakouluista pyrkinyt Kolppanan seminaariin. Vahva pohjakoulutus olisi tehnyt mahdolliseksi parantaa opetuksen tasoa ja seminaarista valmistuvien opettajien kilpailukykyä venäläisten kollegojensa kanssa. Vaarana oli, että suomalaisiin kyliin valittaisiin venäläisiä opettajia. Silloin suomen kielen käyttö jäisi vain uskonnon opetukseen. Venäjän kielen hyvä taito oli Kolppanasta valmistuneiden opettajien menestyksen perusedellytys. Yhtä tärkeäksi heille muodostui myös hyvä suomen kielen taito. Arveltiin, että se varmistaisi suomalaisuuden tason seminaarissa ja kouluissa. Täten yhä suurempi määrä inkerinsuomalaisia opettajia olisi päässyt toimimaan kansansa pariin ja tervehdyttävästi vaikuttamaan tämän hyvinvointiin ja itsetuntoon. Tuloksena Inkerin suomalaiset kansanjoukot olisivat entistä enemmän antaneet arvoa äidinkieliselle toiminnalle ja tukeneet sitä taloudellisesti.

Kolppanan opettajaseminaarin ensimmäinen rakennus vuonna 1863. Kuva: Kolppanana seminaarin juhlaulkaisun (1913) kuvitusta.

Toinen työsarja oli liikkeelle saatu ”sanomakirjallisuus”, opettaja Abram Tiisnekan termiä käyttäen. Pietarissa vuodesta 1870 ilmestyneet suomenkieliset sanomalehdet julkaisivat kansantajuista tietoutta Inkerimaan historiasta ja ’henkisistä harastuksista’. Lehdissä painotettiin, että Inkerin suomalaiset ovat osa Suomen kansaa. Tästä huolimatta monia inkerinsuomalaisia askarrutti kysymys omasta historiasta. Sanomalehdistä tulikin henkinen side, joka yhdisti Venäjällä asuneet suomalaiset heidän kielelliseen ja etniseen emämaahansa Suomeen. Näin syntynyt Pietari-Inkerinmaa-Suomi- kolmikanta kesti vallankumousvuoteen 1917 asti.

Mitä on olla inkeriläinen?

Mitä kansallistunne on? Onko inkerinsuomalaisilla kansallistunnetta, miten se ilmenee ja mitä tulisi tehdä sen kohottamiseksi? Ensi kerran nämä kysymykset esitettiin inkerinsuomalaiselle yleisölle kirjoituskilpailun voittaneessa kirjoituksessa Inkeri-lehdessä vuoden 1912 alussa. Sen kirjoittajana oli pietarilais-syntyinen Ernst Hentunen, joka kiinnitettiin Inkeri-lehden aputoimittajaksi syyskuussa 1908. Hentunen kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin suomalaisessa normaalilyseossa ja valmistui maisteriksi Helsingin yliopistossa vuonna 1910. Hänen kynästään syntyi myöhemmin vuosina useita puhuttelevia kirjoituksia.

Inkerinsuomalaisia muistutettiin kirjoituksessa, että heidän olisi enemmän kuin helppoa päästä eroon kansallisista tuntomerkeistään virran viäväksi jäätyään. Venäläistymisen myötä he voisivat saada omakseen koko laajan valtakunnan. Samalla ongelmalliset suhteet etniseen emämaahan Suomeen katkeaisivat. Valtavan Venäjän yhteydessä olevalta pieneltä kansansirpaleelta puuttuivat

kaikki tärkeimmät kansalle ominaiset elementit, kuten rajat, hallitsija, eduskunta, sotalaitos, lait, koulut, yliopistot sekä virkamiehet. Kielikään ei ollut yksin heidän, eikä myöskään kirkko, eikä kunnallislaitos. Papiinkin kirjoituksessa todettiin joentakaisiksi. Vallitsevasta tilanteesta huolimatta tämä pieni heimo halusi ja katsoi tarpeelliseksi säilyttää kansallisen itsetuntonsa ja kansalliset ominaispiirteensä. Kirjoittaja painotti jälleen kerran, että kansallishengen kohottamiseen suoranaisia virikkeitä ei tullut idästä eikä lännestä. Ne oli etsittävä omasta ympäristöstä ja omasta keskuudesta. Muut vaihtoehdot olivat venäläistyminen, kansallisen elämän rakentaminen yhdessä Suomen suomalaisten kanssa ja ”peittelemätön kansallistunteen unohtaminen yksityisen vaurastumisen nimissä”.

Kirjoittajan mielestä valinta oli tehty jo kauan sitten, ja sen eteen oli tehty työtäkin. Uusissa oloissa tämä ei kuitenkaan riittänyt. Omatoimisuuteen oli panostettava enemmän, ja tuota vähäistä omaa oli pidettävä entistä suuremmassa arvossa. Tämä vähäinen oma koostui heimolle tärkeistä elementeistä, joista äidinkieli oli arvokkain. Toiseksi peruspilariksi Hentunen mielsi kirkon. Hänen logiikkansa mukaan kirkon perustuksia horjuttamaan pyrkineet helpottivat suomalaisten sulautumista. Muut omat instituutiot olivat johdannaisia, silti ilman niiden sivistävää ja yhdistävää vaikutusta kansallistunnon ylläpitäminen ei onnistui. Koulut, seminaari ja sanomalehdet kohottivat kansallista itsetietoi-

suutta jo pelkällä olemassaolollaan. Tukemalla niitä rahallisesti kohotettiin myös kansallishenkeä.

Hentusen mielestä kotiseutututkimus oli merkittävä sivistystoiminnan muoto. Sitä pystyi tekemään jokainen kykyjensä mukaan. Hänen esittämänsä tutkimusohjelma oli laaja. Paikannimiin yhdistettiin vanhat sadut, tarut ja tarinat, jotka tuli kirjoittaa muistiin. Tähän toivottiin myös paikkakunnan merkkihenkilöiden elämäkertoja, jotka oli tarkoitus tallentaa asianomaisilta tai heidän jälkeläisiltään. Uskonnolliset ja sivistysolot katsottiin yhtä tärkeiksi. Kansan elämä, tavat, laulut, virret, runot, leikit, tanssit, kirjeet, vanhat tilikirjat yms. olivat samanarvoisia.

Neuvostovallan kausi

Helmikuun vallankumous herätti pienissä kansoissa toiveita saada oikeutusta omalle kansalliselle toiminnalleen. Inkerinsuomalaiset korostivat heidän kielensä ja uskontonsa erikoislaatua. Kansanvaltaiset aatteet saivat inkeriläisaktiiveja panostamaan kansallisiin sivistysohjelmiinsa. Niitä toteutettiin kahdella tasolla.

Ensisijaisena pyrkimyksenä oli kansalaistoittoiminnan vauhdittaminen paikallistasolla. Toiminnan edistämiseksi inkeriläiset opettajat perustivat oman yhdistyksen. Yleisinkeriläinen kansalaiskokous huhtikuussa 1917 keskittyi kansakoululaitoksen ja Kolppanan seminaarin uudistamiseen. Itsehallintoajattelussa päästiin ensi kerran näkemykseen itsenäisten, eri tasoisten kunnallisten hallintoyksiköiden muodostamisesta inkeriläisten asuttamilla alueilla. Toinen taso oli valtakunnallinen. Kyseessä oli lakia säättävä kokous. Siihen pyrkimistä pidettiin tärkeänä. Ajateltiin, että hankkeen onnistuessa omat miehet tulisivat pitämään kansansa puolta.

Mitä enemmän bolševikkien kanta voimistui, sitä ahkerammin he leimasivat sivistyksen herrojen huviksi. Valtakunnallinen ääriivasemmisto ja ääri-oikeisto tekivät parhaansa estääkseen perustuslakia säättävän kokouksen koolle kutsumisen marraskuun 12. päivänä.

Kesällä vuonna 1917 Pietarin läänin maalaishallinto myönsi Kolppanan seminaarille toimintarahoituksen sillä ehdolla, että ”1) kansanvalta-periaate toteutuu seminaarin johdon valinnassa 2) seminaari ei saa jäädä kirkolliseksi laitokseksi 3) seminaariin

muodostetaan useampi luokka ja 4) seminaariin otetaan myös tyttöoppilaita.”

Seminaari avasi ovensa 11. lokakuuta 1917 Kaapre Tynnin toimiessa sen vt. johtajana. Oppilaita oli ensimmäisessä luokassa 35 ja toiseen kaavailtiin 30. Suunnitelmien mukaisesti Inkerinmaan suomalaisissa kouluissa opetuksen piti tapahtua suomen kielellä, eikä venäjää saanut opettaa kahtena ensimmäisenä vuotena. Jaksoa olisi seurannut nelivuotinen kansakoulukurssi, jossa venäjä olisi ollut yhtenä oppiaineista. Kansakoulua olisivat seuranneet jatkokurssit, joiden tuli kestää kaksi tai kolme vuotta. Kurssit olivat valmentaneet yksivuotiseen kansanopistoon, joka miellettiin kansan korkeakouluksi. Yleissivistävien aineiden lisäksi kansanopistossa tuli painottaa maatalousopetusta. Tavoitteena oli perustaa useampi kansanopisto. Varat niiden ylläpitämiseen oli tarkoitus saada Pietarin läänin maalaishallinnolta.

Sivistystoimen vuoden 1918 lopussa keräämät tilastot osoittivat, että Inkerinmaan 313 koulussa, jossa suomalaisia lapsia opiskeli, toimi 248 suomenkielistä opettajaa. Sivistystoimen valvonnassa oli koulujen lisäksi Kolppanan seminaari ja syksystä 1918 lähtien myös kansanopisto. Opettajaseminaari siirrettiin neuvostovallan toimesta Hatsinaan vuonna 1920, ja siitä tuli pedagoginen teknikumi, keskiasteen oppilaitos. Se alistettiin palvelemaan uusien aatteiden määräämiä tavoitteita. Niiden toteuttajiksi tuli jo alusta lähtien Suomen punapakolaisia, jotka neuvostovallan vakiintumisen myötä tämän aateveljinä syrjäyttivät inkerinsuomalaisia opettajia. Hatsinan suomalaisen pedagogisen teknikumien toiminnan päättyminen liittyi koko suomenkielisen sivistys- ja kulttuuritoiminnan lakkauttamiseen Neuvostoliitossa, lähinnä Inkerinmaalla ja Venäjän Karjalassa, 1930-luvun lopussa. Tähän prosessiin kytkettiin laajat koko suomalaisten väestön (inkerinsuomalaiset, punapakolaiset ja amerikan- sekä kanadansuomalaiset) vangitsemiset ja karkotukset. Inkerinsuomalaisen paluu entisille asuinalueille kesti pitkään, eikä sen aikaiset poliittiset olot tarjonneet mahdollisuutta äidinkielen opetukseen kouluissa. Suomen kielen opetus vieraana kielenä alkoi Petroskoissa vuonna 1973. Neuvostoliiton kaatumisen myötä suomen kielen opetus on laajentunut rajantakaisessa Karjalassa ja Pietarissakin, silti vain vieraana kielenä. Yritykset saa-

da aikaan todellisia suomenkielisiä kouluja ovat epäonnistuneet.

Poljettujen oikeuksien palauttamisesta

Venäjän federaation korkein neuvosto hyväksyi Venäjän suomalaisten rehabilitoimista koskevan asetuksen 29.6.1993. Asetuksen kohdassa 6 sanotaan mm. näin:

”Ehdotetaan, että Ministerineuvosto – Venäjän federaation hallitus laatii ja esittää säädetyssä järjestyksessä vuoden 1994 tammikuun 1. päivään mennessä Venäjän suomalaisen kulttuurin elpymisen laajan ohjelman; auttaa Venäjän suomalaisia heidän henkisen perintönsä palauttamiseksi ja kulttuuritarpeitensa tyydyttämiseksi: laittomien vainojen aikana takavarikoitujen kansallisten kulttuuriesineiden palauttamiseksi, asuinpaikkojen entisten historiallisten nimien palauttamiseksi ottaen huomioon niissä asuvan väestön tahdonilmauksen, kansallista kulttuuria vaalivien keskusten luomiseksi Venäjän suomalaisten yhteinäisesti asuttamalla paikkakunnilla, sanomalehtien ja aikakauslehtien julkaisemiseksi, suomenkielisten televisio- ja radiolähetysten järjestämiseksi.

Venäjän federaation hallitus tutkii kysymystä valtioidenvälisen yhteistyön aikaansaamisesta Suomen tasavallan kanssa avun antamiseksi Venäjän suomalaiselle kulttuurin ja talouden kehittämisen edistämiseksi Venäjän federaation alueella, sekä lisäksi antaa

tarvittavaa apua Venäjän Federaation ja Suomen tasavallan kansalaisjärjestöjen työlle tällä alueella.”

Kansallisista kouluista ja korkeamman asteen suomenkielisistä oppilaitoksista ei asetuksessa ole mainittu sanallakaan. Lisäksi siteerattu Venäjän hallituksen esitys on jäänyt kuolleeksi kirjaimiksi. Suomen eduskunta sitä vastoin teki äskettäin, 18.9.2013, merkittävän päätöksen Suomen venäjänkielisen kulttuurin tukemiseksi lahjoittamalla Kultura-säätiölle 10 miljoonaa euroa venäjän kielen ja kulttuurin opiskelun tukemiseen tarkoitetun rahan perustamista varten. On aiheellista kysyä mitä Venäjän valtio aikoo tehdä suomen kielen ja kulttuurin hyväksi Venäjällä vuoden 1993 päätöstensä toteuttamiseksi?

Lähteet

Flink, Toivo (2000). Maaorjuuden ja vallankumouksen puristuksessa. Inkerin ja Pietarin suomalaisten sivistys-, kulttuuri- ja itsetuntopyrkimyksiä vuosina 1861–1917. Turun yliopisto, Turku.

Haltsonen, Sulo (toim.) (1969). Inkerin suomalaisten historia. Jyväskylä.

HE 93/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2013 toiseksi lisätalousarvioksi.

Kolppanan seminaari 1863–1913 (1913). Juhlajulkaisu seminaarin viisikymmenvuotisen toiminnan muistoksi. Seminaarin ent. oppilaitten toimittama ja kustantama. Viipuri.

Otamme vastaan lahjoituksia

Siirtolaisuusinstituutilla on sääntöjensä mukaan oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja Suomesta ja ulkomailta. Aikaisemmin saamansa lahjoitukset instituutti on sijoittanut mm. tutkimusrahastoon, josta tuetaan vuosittain suomalaiseseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta, dokumentaatiota ja konferenssitoimintaa.

Instituutissa ylläpidettävä siirtolaisuusarkisto ottaa myös vastaan lahjoituksena erilaisia dokumentteja jälkipolville säastettäväksi. Tällaista materiaalia ovat mm. käsikirjoitukset, kirjeet, valokuvat, äänilevyt ja pienimuotoiset tarve-esineet.

Yhteydenotot: Johtaja Ismo Söderling,
Arkistonhoitaja Jarno Heinilä,

isoder@utu.fi
jshein@utu.fi

+358-50-511 3586
+358-2-28 404 60